



▲ Stanoviště křížitky tupé v PR Údolí Teplé. Foto Přemysl Tájek.

## Křížitka tupá - vzácný druh bryoflóry přírodní rezervace Údolí Teplé



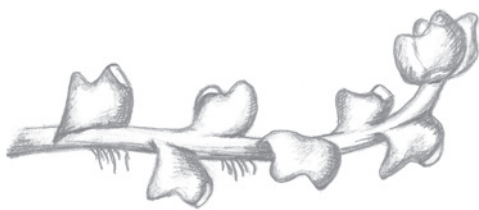
Petr Mudra a Radka Mudrová, Broumov

PR Údolí Teplé patří díky nesporným krajinářským a přírodovědným hodnotám k mimořádně atraktivním územím CHKO Slavkovský les. Hluboce zaklesnuté údolí s pestrou škálou morfologicky různorodých skalních útvarů, tvořených převážně minerálně silnými horninami mariánskolázeňského metabazitového komplexu, vytváří společně s dalšími faktory dobré předpoklady pro rozvoj zajímavé květeny, a to nikoliv pouze cévnatých rostlin, ale i bezcévných. Jednu z významných systematických kategorií nižších rostlin – mechorosty, jsme měli možnost na lokalitě detailně studovat po větší část vegetačního období roku 2013.

V obvodu chráněného území bylo doposud různými autory (Vilhelm 1924, Nevečeřal 1995, Buryová 1999, Mudrová 2013) zaznamenáno více než 200 druhů mechorostů, což je množství jistě nezanedbatelné, uvážíme-li, že z celého území ČR je udáváno 863 druhů. Vedle širokého spektra v středoevropských poměrech víceméně běžně rozšířených druhů byly zaznamenány i takové, které je možné pokládat za fytogeograficky

významné např. pohárovec Mougeotův (*Amphidium mougeotii*), dvouhrotec nepravý (*Dicranum spurium*), křížitka plavuňovitá (*Lophozia lycopodioides*), ploník horský (*Polytrichastrum alpinum*), zoubkočepka jehlovitá (*Racomitrium aciculare*), zoubkočepka kosmatá (*Racomitrium lanuginosum*), lesklec čeřitý (*Plagiothecium undulatum*), pruhovka nestálá (*Rhabdoweisia fugax*) či vijozub zkroutený (*Tortella tortuosa*). Mnohé z těchto druhů tvoří základní obsahovou náplň květeny “našich středohor” (Vondráček 1989), byť zařazení jednotlivých druhů mezi montánní, submontánní, případně subalpínské je dosti subjektivní a bývá různými autory interpretováno často dosti odlišně. Jiným relevantním hodnotícím kritériem je potenciální ohrožení druhu, při němž je přihlíženo k aktuální verzi Červeného seznamu mechorostů ČR (Kučera, Váňa et Hradílek 2012).

Z tohoto pohledu je vůbec nejcennějším recentním nálezem učiněným v areálu PR Údolí Teplé objev játrovky křížitky tupé (*Lophozia obtusa*), která figuruje v kategorii silně ohrožených druhů.



▲ Lodyžka křížítka tupé. Kresba Jana Rolková.

Samotné rostliny jsou zelené, jen 2–5 cm dlouhé a 2 mm široké. Jejich lístky jsou ploše rozložené, oddálené, někdy až podélné na lodyžce vetknuté, do 1/3–1/2 rozdělené ve 2 zaoblené laloky s ohnutým okrajem zářezu. Spodní lístky jsou kopinaté nebo dvoudílné, někdy brvité, vyvinuty jsou zpravidla pouze na vrcholcích lodyh. Gemy (mnohobuněčné propagule, sloužící k vegetativnímu rozmnožování) povětšinou chybějí.

Stanovištěm křížítka tupé je suťový kužel na pravém břehu Teplé, pod místem, kde se z hlavní komunikace probíhající kaňonem řeky (Mnichov – Bečov n. Teplou) odděluje odbočka na Tisovou. Druh zde vytváří 3 blízko sebe rostoucí mikropopulace o velikosti 20×5 cm, 8×5 cm a 8×8 cm, které jsou vázány na temeno rozměrnějšího balvanu ve spodní části suti. Z doprovodných druhů mechorostů byly na lokalitě zaznamenány rokyt cypřišovitý (*Hypnum cupressiforme*), ploník

ztenčený (*Polytrichastrum formosum*) a ploník jalovcový (*Polytrichum juniperinum*). V odborné literatuře je křížítka tupá vesměs popisována jako velmi vzácný druh naší bryoflóry. Nová lokalita v PR Údolí Teplé tak rozhojňuje řadu nečetných výskytů z věnce pohraničních hor – Šumavy, Krušných hor, Vysokých Sudet (Krkonoše, Kralický Sněžník, Hrubý Jeseník) a Moravskoslezských Beskyd. V neposlední řadě může být nález vzácné jätrovky impulsem k oživení bryologického výzkumu v tomto koutu západních Čech, jehož potenciál není dle našeho soudu stále patřičně doceněn.

#### Literatura:

- Buryová B. (1999): Bryologicko-lichenologické setkání ve Slavkovském lese. Seznam nalezených druhů. – Bryonora, Praha, 24: 6–9.
- Kučera J., Váňa J. et Hradílek Z. (2012): Bryofyte flora of the Czech Republic: updated checklist and Red List and a brief analysis. – Preslia 84: 813–850.
- Nevečeřal P. (1995a): Doplněk k bryoflóře fytogeografického okresu Slavkovský les. – Erica, Plzeň 4: 3–8.
- Nevečeřal P. (1995b): Vegetace přírodní rezervace Údolí Teplé. – Erica, Plzeň, 4: 9–19.
- Vondráček M. (1989): Příspěvek k bryoflóře Slavkovského lesa. – Zpr. Muz. Západočes. Kraje, Přír., Plzeň, 38–39: 17–38.
- Vilhelm J. (1924): Bryologická vegetace Císařského lesa. – In: Domin K.: Císařský les. Studie geobotanická. – Arch. Přír. Výzk. Čech Praha, 17/ 3: 58–65.

## KRÁTKÉ ZPRÁVY

■ Johanna Wolfganga Goetha, básníka, přírodopytce, člověka mnoha zájmů a cestovatele zejména v regionu severozápadních Čech, nově připomíná deska s jeho reliéfním portrétem a datací 28. 8. 1786. Pomník z přírodního skalního bloku, vyzvednutý z úpatí vrchu Andělské hory, byl letos odhalen v letním slunovratu 21. června. Stalo se tak v roce 265. výročí Goethova narození s připomínkou jeho prvního pobytu v Karlových Varech a také jeho první návštěvy Andělské Hory. Odhalení pomníku, pořízeného občanským sdružením Andělská Hora a karlovarským Rotary Clubem, bylo provázeno programem, připomínajícím někdejší básníkův příjezd do vsi v doprovodu vévodы Herdera odjíždějícího tehdy z lázni: Vítání hostů selským davem

a citace Goethovy oslavné básně. Dub a lípa, stromy zasazené u pomníku před průčelím kostela sv. Michaela Archanděla, symbolizují nastávající porozumění mezi Němci a Čechy. Goethe byl známý svými mnohde doloženými sympatiemi k Čechám. Jeho první epizodní návštěva Andělské Hory v den oslavy jeho 37. narozenin se odehrála na počátku Goethových cest do obdívovaných krajů. Andělskou horu, tedy především znelcový vrch (717 m) se zříceninou hradu, navštívil podle deníkových záznamů vícekrát později v letech 1806, 1808 a 1819. Poznatky o zdejších horninách a minerálech spolu s dalšími spisy obsahuje jeho „Sbírka k znalosti pohoří Karlových Varů a okolí“ (1807).